

СТАНОВИЩЕ

на член на научно жури, определено със Заповед № 317/ 18.06.2026 г.
на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър”
относно дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор на науките”

Изготвил становището: доц. д-р Виржиния Живкова Иванова, катедра „Икономика“, на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, област на висшето образование – „Социални, стопански и правни науки, професионално направление“, ПН 3.8 „Икономика“, научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения“.

Автор на дисертационния труд: д-р Силвия Дорота Скшипек-Ахмед, докторант в професионално направление 3.8. Икономика.

Тема на дисертационния труд: „Икономически детерминанти на международното предприемачество- модели, условия и пътища за бъдещо развитие“

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър” № 317/ 18.06.2026 г.

1. Общо представяне и характеристика на дисертационния труд, актуалност и значимост на темата.

Представеният дисертационен труд е посветен на проблем, свързан с анализ и оценка на международното предприемачество и факторите, които влияят върху неговото осъществяване. Изследва се международния аспект и в частност малките и средни предприятия в Полша в един многоаспектен анализ на международно предприемачество. Дисертационният труд има ясно изразен международен характер, тъй като се оценява интернационализацията на бизнес на малките и средни предприятия, ролята на международния бизнес, дигитализацията на икономиката, отделни специфични аспекти на данъчното облагане и др.

Дисертационния труд включва въведение, шест глави, заключение, използвана литература и приложение. Обемът на дисертационния труд е 463 страници, 17 фигури, 19 таблици и 303 литературни източника на полски и английски език.

Структурата на дисертационния труд показва последователен обзор и анализ, като преминава от теоретичните основи на изследователския проблем към емпирична проверка, осигурявайки както концептуална дълбочина, така и аналитична строгост.

В първата глава се представя анализ на международното предприемачество като се обръща внимание на интернационализацията на бизнеса, глобализацията, международната търговия, модели на международно предприемачество и глобализацията, социалната и икономическа интеграция. Изведени са същността, развитието, основните понятия, теоретичните основи и фундаменталните различия за международното предприемачество и неговото значение за икономическата политика.

Във втора се анализира интернационализацията като външен фактор на бизнес средата и влиянието върху малките и средни предприятия. Анализиран е международния маркетинг, иновациите, международната бизнес среда и различни стратегии и фактори върху влиянието на външноикономическата дейност на

компанията. Обърнато е внимание на стратегическото поведение, ролята на иновациите и глобалните пазарни условия при формирането на предприемаческата дейност.

Трета глава представя теоретичната връзка между иновациите и конкурентоспособността. Извежда се ролята на иновациите като централен двигател на предприемачеството. Систематизирани са видовете, процесите и моделите на иновации, като се подчертава тяхната роля в развитието на предприятията.

Четвъртата глава анализира международното данъчно облагане на бизнеса, влиянието върху дейността на предприятията, видовете данъци и тяхното отражение върху доходите и конкурентоспособността на бизнеса. Представено е влиянието на данъците в Полша и в сравнителен план са съпоставени с данъчните ставки в други държави по света. Авторката е предложила структура на данъчното облагане и неговото оптимизиране.

Глава пета разглежда съвременните детерминанти на международното предприемачество, включително дигитализацията, корпоративната социална отговорност, човешкия капитал и стратегиите за интернационализация, като подчертава тяхната роля при формирането на съвременните бизнес модели и глобалната конкурентоспособност. Обърнато е внимание на начините за насърчаване на износа в Полша и стратегиите за излизане на външни пазари. Представени са модели за оценка и възможни алгоритми за тяхното прилагане.

Глава шеста представя емпиричната част на дисертацията, включително методология на изследване, анализ на данни и прилагане на съвременни методи като моделиране със структурни уравнения (SEM), водещи до проверка на изследователски хипотези и формулиране на заключения и препоръки. Направен е цялостен анализ на вътрешните условия за развитие на предприемачеството, изследват се външните детерминанти на дейността на предприятията. В изследователската част от дисертационния труд е избран подход, при който се търси идентифициране на детерминантите, които могат да стимулират процесите на развитие и растеж, и успехът на предприятията в сектора на малките и средни предприятия на национално и международно ниво.

Всяко от шестте глави завършва с авторови обобщения и изводи.

Дисертационният труд завършва със заключение, съдържащо практически заключения от емпиричното изследване и препоръки за икономическата практика.

Ясно е очертана времевата рамка на изследването и ограниченията към него.

Дисертационният труд е проверен за плагиатство и не се отчита такова.

Отчитам, че всички статистически данни, таблици, фигури, теоретични текстове и др. са правилно цитирани и представени, както в изложението на дисертационния труд, така и в представената използвана литература.

Списъците на използвана литература, таблици и фигури са коректно, научно представени.

Наукометричната справка съответства с националните минимални изисквания за ОНС „доктор на науките“.

2. Оценка на научните и научно-приложни резултатите и приноси.

Справката за приносите отразява много подробно получените резултати от изследването с теоретичен, научно-приложен, методологически и практически характер.

Авторката извежда следните приноси с теоретичен характер:

- концептуализация на дигиталната зрялост като ендегенен детерминант на иновационната ефективност и процесите на интернационализация;
- разработване на конфигурационно-базирана интерпретация на иновациите, заместваща линейните модели за иновации „вход-изход“;
- разширяване на теорията за конкурентоспособността чрез интегриране на институционалния капацитет за обучение и готовността за дигитална трансформация;
- интегриране на теорията за организационната трансформация с институционално-икономически перспективи;
- преосмисляне на международното предприемачество като дигитално вграден мрежов процес, а не като чисто механизъм за навлизане на пазара.

Методологическите приноси, които се представени като постижение в теоретичен аспект са:

- многоизмерна операционализация на дигитализацията като медиатор, модератор и структурен рисков фактор в SEM моделите;
- интегриране на институционални променливи в структурни рамки за моделиране, обясняващи резултатите от иновациите;
- разработване на многостепенни аналитични структури, свързващи организационни и макроинституционални детерминанти на развитието;
- разширяване на приложенията на SEM отвъд традиционните взаимоотношения „ресурси-инновации“;
- въвеждане на логика на условните ефекти в рамките за моделиране на интернационализацията.

Тези методологични постижения повишават по-ясното разбиране на моделирането на трансформационните процеси и засилват емпиричните изследователски стандарти в икономиката и управленските науки.

Проведеното емпирично изследване дава база за извеждан на няколко оригинални открития, полезни и доразвиване на теоретичните знания:

- потвърждение, че иновациите без дигитална зрялост не генерират устойчиви ефекти на интернационализация;
- идентифициране на институционалната стабилност като структурна предпоставка за мащабността на иновациите;
- проверка на посредническата роля на управленските компетенции в ефективността на дигиталната трансформация;
- дигиталната трансформация определя ефективността на преобразуване на организационните ресурси в резултати от развитието;
- потвърждава се, че иновационният капацитет все повече зависи от платформено-базираните структури за сътрудничество.

Научно-приложни приноси.

От справката с приносите, авторката представя, че дисертационния труд допринася пряко за развитието на икономиката и управленските науки чрез:

- засилване на интердисциплинарната интеграция между иновационните изследвания и институционалната икономика;
- разширяване на аналитичните рамки, описващи дигиталната трансформация в интернационализацията на предприятията;
- въвеждане на нови обяснителни променливи в моделирането на конкурентоспособността;
- подкрепа на разработването на ориентирани към трансформацията изследователски парадигми, съобразени с приоритетите на европейската политика;
- повишаване на методологичната зрялост на иновационните изследвания, базирани на методи SEM.

Дисертационният труд доказва своето практическо и социално-икономическо въздействие, като авторовото изследване демонстрира силна приложима стойност, чрез следните приноси:

- разработване на аналитични рамки, подкрепящи разработването на регионална иновационна политика;
- принос към стратегии за развитие на компетенциите за дигитално трансформиращи се предприятия;
- подкрепа за формулирането на стратегия за интернационализация на малките и средни предприятия;
- укрепване на подходите за управление, основани на доказателства, в политиката за дигитална трансформация;
- принос към стратегиите за модернизиране на висшето образование, подкрепящи капацитета за усвояване на компетенции.

Научната и практическа оригиналност на хабилитационното постижение се състои предимно в разработването на интегрирана теоретична и емпирична рамка, обясняваща механизмите, свързващи дигиталната трансформация, иновационния капацитет и международното предприемачество в малки и средни предприятия, работещи в динамично развиваща се институционална среда. Дисертационният труд доразвива с анализите си съществуващите изследователски парадигми като демонстрира, че дигитализацията не трябва да се тълкува само като фактор за технологична подкрепа, а по-скоро като ендегенен структурен детерминант, оформящ конкурентоспособността на предприятията, организационната адаптивност и траекториите на интернационализация.

Висок принос на оригиналност се откроява в преосмислянето на международното предприемачество като дигитално вграден и ориентиран към сътрудничество процес, действащ в рамките на мрежови глобални вериги за създаване на стойност, а не като линейна последователност от решения за навлизане на пазара.

Давам положителна оценка за научните и научно-приложни резултати и приноси.

3. Оценка на публикациите по дисертацията.

В справката с публикации на авторката са представени 24 публикации като монографии, глави от монографии и статии в областта и темата на дисертационния труд на английски и полски език.

Давам положителна оценка за публикационната дейност на докторантката, и препоръчвам да продължава да развива по същия начин публикационната си дейност. Също така може да обособи изследването си в монографичен труд.

4. Оценка на автореферата.

Авторефератът дава достатъчно пълна представа за структурата, целите, задачите, съдържанието, резултатите, публикационна дейност и приносните моменти от проведеното изследване на докторантката.

Оценявам положително така, представения автореферат.

5. Критични бележки и препоръки по дисертационния труд.

Смятам, че дисертационния труд отговаря като обем, актуалност, теоретико-практически изследвания и анализи, както и емпирично изследване на изискванията за неговата подготовка. Нямам бележки към форматирането и приложения научен апарат. Авторефератът също е оформен по изискванията и нямам бележки и към него.

6. Заключение.

Представеният дисертационния труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Р. България, Правилника за неговото прилагане Правилника за организацията и провеждането на конкурси за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности във ВСУ „Черноризец Храбър“.

Това ми дава основание да дам положителна оценка на дисертационния труд и да предложа на уважаемите членове на Научното жури да гласуват за присъждане на образователна и научна степен „доктор на науките“ към професионално направление 3.8 Икономика на д-р Силвия Дорота Скшипек-Ахмед.

04.08.2026 г.

гр. Варна

Изготвил становището:

(доц. д-р Виржиния Иванова)